

Час теперішній

Ніна Герасименко

УДК 82-1/-9.

ЖІНОЧА ЛІТЕРАТУРА: ЧИ СПРАВДІ “РОЖЕВА”?

Стаття присвячена особливостям українського “жіночого роману”. Розглянута проблема його літературознавчого визначення, окреслена історія розвитку жанру. На основі конкретних прикладів – творів українських письменниць – визначені головні ознаки “жіночого роману”. Проаналізовані зразки так званого “фемінного” піджанру сучасної прози.

Ключові слова: українська сучасна література, жіночий роман, жанр, твір, проза.

Nina Herasimenko. Women's literature: is it really “rosy”?

The article deals with the peculiarities of Ukrainian women's novel, analyzes the issue of its literary definitions, and outlines the history of this genre. Basing on the works of Ukrainian women writers, the author singles out the key features of women's novel. The paper also pays attention to the examples of the so-called 'feminine' subgenre of contemporary prose.

Key words: contemporary Ukrainian literature, women's novel, genre, work, prose.

Коли наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. в українську літературу почали масово проникати непритаманні їй раніше (або не так відверто) жанри популярної літератури, зокрема детектив, трилер, фентезі, “жіночий роман”, літературознавці відреагували на їхню появу хаотичними і спорадичними дослідженнями. Відсутність тодішньої системності у вивченні нових літературознавчих тенденцій і, як наслідок, хибне тлумачення, підміна назв деяких літературознавчих дефініцій (наприклад, “масова література” – “середина” – “белетристика”) або ж накладання визначальних ознак одних на другі нерідко можна спостерігати й досі. Не оминула така плутанина й жанрів так званої “масової літератури”, зокрема понять “жіночий роман” та “жіноча література”. У суспільстві поширена думка, що “жіноча проза” – це винятково книжки для жінок, про жінок і написані самими жінками. Хоча б тому, що цю нішу авторки заповнили чи не найбільше. Адже спробувати свої сили в жанрі “жіночого роману” намагаються майже всі авторки-початківці і знані письменниці.

Так звані “жіночі романи” (або ж “дамські”, “рожеві”, час від часу їхнім синонімом стає і “любовний роман”) у сучасній літературознавчій критиці означені лише описово. Це зазвичай покетбуки (від англ. “кишенькові”) – книжки формату дамської сумочки в м'якій обкладинці, оформленій у рожевих кольорах, із серцями, напівголеними красунями в обіймах героя-коханця, а всередині твору стандартна схема: любовна історія, в якій персонажі, зустрівшись, за якийсь час починають задихатися від пристрасті. Для літературознавчого дослідження такого означення терміна, звичайно, вкрай недостатньо. Проте чіткішого не дають навіть словники.

Першими ластівками “жіночих романів” сміливо можна назвати твори трьох авторок: М. Гримич “Ти чуєш, Марго?” (“Аверс”, 2001), Л. Баграт “Зло” (“Кальварія”, 2002) та З. Ігіної “Обличчя” (“Кальварія”, 2002). Хоча вони написані та видані в різні роки, однак схожі між собою за сюжетом, образами головних героїнь, а також естетикою творів.

Ім'я всіх трьох головних героїнь – Маргарита. Вони розумні, амбітні, приблизно однакового соціального походження, усі з вищою освітою і знають собі ціну. Так, Марго М. Гримич за фахом соціолог, Марго Л. Баграт перекладач, Маргарита З. Ігіної успішна письменниця. Проте одного дня в буденності цих жінок несподівано з'являється чоловік, а разом із ним не забарилися таємниці, пригоди й ірреальність. Так, у фірму, в якій працює Марго М. Гримич, приходиться новий співробітник Андибер, Маргарита З. Ігіної зустрічається з відомим видавцем Зухевичем, а Марго Л. Баграт не оминає свою долю на ринку, куди пішла за банальними покупками.

Сюжет у всіх трьох романах теж розгортається приблизно однаково: головна героїня роману “Ти чуєш, Марго...” – мати трьох синів, заклопотана роллю берегині домашнього вогнища, а також клопіткою роботою в офісі у паралельному світі виявляється королевою жіночого царства. Яке завойовує чоловічий світ набігами, полонених чоловіків тримає в гаремах, і час від часу дає змогу собі влаштувати оргії. Цікаво, що потрапивши на “той світ”, колеги Марго не зникають (за винятком Леськи), а змінюють маски-ролі й стають іншими людьми: шеф – Ахметом Першим, який ганяє для Марго ясир, Сидоренко перетворюється на ігумену Ісидору, Светка на біснувату дівку, з даром одкровення, а питуший водій Васюк на Ібрагіма, помічника Ахмета. Тоді як Андибер – на козака-характерника, оспіваного в українських піснях: “Ей, не єть же се, братці, козак, бідний летяга, а єсть се Хвесько Ганжа Андибер, гетьман запорозький...”. Стосунки між героями починаються в “паралельному світі” (Марго там навіть народжує дитину), однак за якийсь час переносяться в реальність: Марго забирає синів і розлучається із чоловіком-професором. За півроку в них з Андибером народжується донька.

Пригоди на “тому світі” не минулися даремно і для інших персонажів роману: шеф розлучився зі своєю третьою дружиною й одружився з Леською, у нього нарешті народилися діти, знайшли себе в житті й Сидоренко зі Светкою. Таке роздвоєння сюжету на два світи й на події, які розгортаються у двох вимірах, стають вишуканою “родзинкою” роману. За стильовою манерою, героями й гумором “Ти чуєш, Марго?” перегукується із творами вітчизняних письменників 1960–1970-х рр., зокрема О. Ільченка, В. Земляка, написаних у жанрі “химерного роману”.

Знайти своє обличчя, пізнати і зрозуміти саму себе намагається Маргарита з роману З. Ігіної. “Бо людина без обличчя – це не людина, – каже героїня, – лише здогад про неї” [6, 31]. Сталося це тоді, коли відомий видавець Зухевич запрошує успішну письменницю Маргариту до себе додому обговорити видання нового роману й показує їй картину із зображенням Стефанії Поланської, шляхтянки-художниці XVII ст. Несподівано в ній Марго впізнає себе: “...Зазирнула у вічі жінці і відчула нудотну памороч, а до горла підступив шлунок. Вона трусонула головою і ледь не втратила рівноваги... Сядьте! – раптом різко мовив Зухевич. За мить він опинився біля неї на колінах і сказав зовсім іншим голосом, тихим і лагідним: – Куди ти підеш, Марго: Навіщо? Хочеш, я розкажу, чим закінчиться твій роман? Він почав говорити, і перед її очима знову з'явилася та оксамитова зала, свічки, вікна. Вона бачила кожну деталь. – Ти пам'ятаєш, пам'ятаєш, – басовою струною бринів голос. Марго підхопилася і, хитаючись, побігла до виходу... У передпокої вона зупинилася і випадково глянула на себе у дзеркало. Звідти дивилися стомлені сиві очі, а на гострих вилицях все виразніше проступала виплекана змалечку пиха. Зухевич обхопив її ззаду за плечі і розвернув обличчям до себе. – Хто ти? – хрипло запитала вона, дивлячись йому в очі. Десь там, у глибині, піднялася, чорна штормова хвиля і накрила її з головою болісною знемогою. Марго у сльозах впала на коліна. – Цезе!” [6, 90-91].

Уперше про Стефанію Марго дізнається від Єви Ратковської, доньки Зухевича. Вона дарує Марго коштовність і несподівано просить опікуватися її сином Ігорем, адже їй залишилося кілька місяців життя. Згодом героїня дізнається про причини несподіваного прохання Єви: та, виявляється, багато років була коханкою Дмитра, колишнього чоловіка Маргарити, Ігор – це їхня дитина. Отже, сюжет розгортається у двох часових вимірах: сьогодення і XVII ст. Події розвиваються спірально, і ті, які мали відбутися, однак не сталися, переносяться до нашого часу. Коханці – герої Стефанія Поланська й Цезаріон Пшебицький, історія яких не завершилася у XVII ст. (не могли побратися через соціальний статус, хоча Стефанія й народила від нього сина Генріка), отримує продовження в наш час. Після смерті Стефанії (її отруїв дядько Альгірдас, настоятель монастиря, який не міг побороти пристрасті до своєї небоги) Цезаріон пообіцяв віднайти свою кохану у віках. І дотримав свого слова.

Головна героїня роману “Зло” Л. Баграт Марго – перекладачка, знає п’ять мов, але не може зробити достойну кар’єру через свою принциповість: роботодавці пропонують інтим, але дівчина береже цноту для єдиного й неповторного. Крім того, Марго має здійснити своєрідну місію кількох поколінь: її мама, бабуся і навіть прабабуся прагнули пережити справжнє кохання, але жодній це не вдалося: одну насильно видали заміж за нелюба, іншу зґвалтували під час війни, ще інша мусила залишитися з нелюбом заради дітей. Тобто доля Марго це шанс жінок кількох поколінь спізнати почуття любові. Про це відверто говорить мати: “У нашій родині всі жінки були здатні кохати, проте ніхто не кохав. Зі свого багатого життєвого досвіду знаю, якщо у світі щось з’явилося, то само собою, безслідно воно не зникне. Що ж робити з невитраченим потенціалом кохання, який жінки мого роду носили у серцях? Я знала відповідь. Він успадковується по жіночій лінії. Я знала, що в мені жило кохання принаймні трьох жінок. Я відчувала його. Його біль від того, що воно не здійснилося, його надію здійснитися в мені”. Тож потенціал до “щирого кохання” в Марго був ще більший, адже її мати теж його так і не реалізувала.

Одного дня в бібліотеці вона зустрічає старшого чоловіка зі шрамом і закохується в нього. Якимось Ян їй наснився – ця любовна лінія і події, які за нею розгортаються, теж відбуваються у площині сну. Власне, і сама зустріч із героєм теж пройшла у сні, але про це читачі розуміють уже наприкінці твору. Однак наяву події теж мають свою динаміку: Марго зустрічається з Костянтином, владним і брутальним мільйонером, знайомиться з його сином-скрипалем. Костянтин починає добиватися любові дівчини й переслідує її. Він – уособлення дитячого страху Марго, Чорний незнайомиць з її дитинства. Героїня наважується на самогубство, адже смерть – це забуття, сон, а там, на найвищій горі, її чекає Ян, князь Місяця, бо, власне, саме в небесного світла, Маргарита свого часу й випросила собі коханого. До речі, у реальному житті Ян теж зустрічається з Марго – це син Костянтина, однак героїня не впізнає його. А Костянтин із ревності калічить юнаку руки, його кар’єра скрипаля віднині закінчена. Отож кохання приносить не тільки страждання самій Марго, а й тим, хто поруч: Яну, Костянтину, Сергію. За авторкою, любов – це “Зло”.

Подібною виявилася й доля цих трьох книжок. Передусім тому, що вони й досі належною мірою не поціновані. І якщо “Ти чуєш, Марго” все ж таки дочекалася свого перевидання 2012 р. (“Дуліби”), то романи “Обличчя” З. Ігіної та “Зло” Л. Баграт попри якісний рівень романів не перевидані й досі. Єдиною причиною такого несправедливого ставлення, на нашу думку, є те, що поява цих творів випередила свій час. Не набагато – лише на 5–10 років. Бо тоді, коли вони з’явилися друком 2001–2002 рр., українська література стояла на роздоріжжі. Уже було очевидним, що писати в естетиці попередніх десятиліть не випадає,

а появу нових віянь і, зокрема, масової літератури вітчизняні критики не були готові аж так одразу прийняти. У той час поширеним явищем стали “круглі” столи, на яких обговорювали появу і складові нових тенденцій, стилів і жанрів. Тож ці три якісні “жіночі романи” випали з поля зору критиків.

Так само поверхово прочитаним залишився й інший твір М. Гримич “Магдалинка” (“Кальварія”, 2003 р.) – історія дружби чотирьох жінок. Героїні-“магдалинки” належать до різних психологічних типів – меланхолік (Ксеня), флегматик (Віка), холерик (Славка) та сангвінік (Сашка) і до фанатизму зациклюються на одному чоловікові, колишньому їхньому однокласникові Сергію Драгомарецькому. Люблять його й ненавидять, бо вважають його причиною своїх негараздів (читай: невдалого особистого щастя та сімейного життя) протягом останніх двадцяти років. Цікаво, що захоплення Драгомарецьким у кожної з дівчат сталося ще у школі, однак навіть після закінчення навчального закладу вони не можуть позбутися Сергія, а він – їх. Варто зазначити, що Драгомарецький – великий “жартівник”: переспав із Вікою, аж та мусила робити аборт, не прийшов до РАГСу, де чекала Ксеня з батьками. Натомість одружився, але не жив жодного дня зі Славкою, і це при тому, що хлопцю подобалася тільки Саша. Отож подруги об’єднуються в таємне товариство Святої Магдалини, яке має свої канони та приписи: щорічні ритуали гріхопадіння та очищення, заповідь “Ігнорації чоловіків”. Усе ж Сергій “переграє” друг і влаштовує для них своєрідну пастку з однією метою – відкрити жінкам очі на реальність. Штучно створені ситуації провокують колишніх однокласниць до руйнації стереотипу довкола постаті Сергія, мотивують їх поводитись відповідно до своєї натури. Загалом “Магдалинка” – це своєрідний експериментальний підхід і дослідження впливу зовнішніх обставин на формування адекватних змін людської особистості та її поведінки. М. Гримич заводить читача за межу сфери теорії психоаналізу, встановленої Фройдом. Звертаючись до описів вчинків і мотивацій героїв, авторка пропонує читачеві “Інформацію для роздумів”, в якій поміж рядків із дитинства заховані відповіді на те, що майбутнє людини передбачити неможливо, навіть використовуючи психологічні методи. Роман сповнений різними психологічними настроями героїв, але зводиться до хепі-енду в Парижі – місті закоханих. Адже тепер кожен герой нарешті знайшов те, що є найголовнішим в житті – своє кохання.

Вважаємо, що “Магдалинка” – один із найбільш вдалих жіночих романів в українській літературі. М. Гримич не лише створила цікавий сюжет, а й показала вітчизняну ментальність “у розрізі”, у всіх її виявах. Кожна жінка може відшукувати тут себе, власне, у цьому й полягало завдання авторки.

До речі, до теми жіночої дружби українській письменниці ще неодноразово звертатимуться. Зокрема, про чотирьох приятельок-львів’янок – редактора Галину, дизайнера Ірину, коректора Магду та телеведучу Луїзу написала Г. Вдовиченко в романах “Пів’яблука” (“Нора-Друк”, 2008) та “Інші пів’яблука” (Книжковий Клуб “Клуб Сімейного Дозвілля”, 2013). Ця ж тема стане одним із мотивів і в “Борі”, особливо коли подругам Христині та Лідії сподобається один чоловік. Історії кількох жінок (Ірини, Світлани, Наталі), котрі зустрілися в пологовому будинку і стали добрими товаришками, неодноразово приходили на допомогу одна одній, сплітаються в “Родовому відмінку” М. Іванцової. Тему жіночої дружби між Поліною і Стефкою порушує авторка і в романі “Вітражі” (“Нора-Друк”, 2010). Окрім того, письменниця, як це властиво “дамському роману”, тисне на жіночі “больові” точки – становлення в суспільстві, переосмислення цінностей. Щоправда, на відміну від першого роману, до “Вітражів” авторка додала трохи “скандалу”, бо описала нетрадиційні жіночі стосунки.

У наступні кілька років стався вибух жанру “жіночого роману”. Твори Н. Очкур-Шевченко, І. Роздобудько, Н. Шейко-Медведєвої, Г. Вдовиченко, М. Іванцової, В. Гранецької, Н. Гурницької міцно завоювали серця українських читачів і, зокрема, читачок. “Жіночий роман” цього десятиліття цілком побудовано за матрицями, наявними в дитячих казках: щасливе звеличення бідної, чесною та працювотою дівчини або втеча закоханої від свого обранця (“Попелюшка”), уникнення спроби зваблення / згвалтування / облудного затягування дівчини до неприємної ситуації (“Червона шапочка”), протистояння головної героїні злій жінці (“Білосніжка”), жертвне кохання дівчини до чоловіка, з допомогою якого вона рятує свого коханого (“Снігова королева”) тощо.

Більшість творів Н. Шевченко (“Містичний вальс”, “Учора і завтра”), В. Гранецької “Мантра-Омана”, Н. Гурницької “Мелодія кави у тональності кардамону”, М. Іванцової “Сердечна терапія”, Д. Корній “Ніхто, крім тебе”, О. Печорної “Фортеця для сердець” написані за відомим мотивом Попелюшки. Отож жила собі дівчинка, сирота (Рогніда з “Учора і завжди”, Анна з “Мелодії...”, Леся з “Фортеці...”), з небуденною вродою і милосердям у душі. А ще мала гострий розум, то досягла кар’єрного успіху в рекламі, як Рогніда, чи стала відомою художницею, як Леся. І за ці її чесноти Добра Фея (випадкова знайома Рогніди пані Роксолана, в якій викрадають сумочку, але Рогніда повертає втрату; рідна бабуся Лесі) дарує героїням зустріч із Принцем і щасливе подальше життя. Рогніда, зокрема, у спадок отримує дім під Києвом, її коханий – красень-військовий, офіцер. Обранець Лесі – мільйонер, власник банків, торгових центрів тощо. Чоловіки обох героїнь подібні – елегантні, вишукано-галантні, закохуються у дівчат із першого погляду й залишаються вірним навіки. Неодружені, заможні, вони можуть влаштувати незабутній вечір із дорогими подарунками, романтичним катанням на яхті (Тарас для Рогніди), поїдку на Сейшели (Володимир для Лесі) та шалену ніч “тільки для тебе єдиної”. У сюжетах обох романів використано навіть модель поведінки казкової героїні: від чоловіка своєї мрії Рогніда тікає, мов Попелюшка з балу (правда, після бурхливої ночі; сцена балу та добра фея, яка дарує героїні плаття, у романі також присутня). Леся таку ж модель поведінки використовує у стосунках з Володимиром. І навіть її вагітність не змусила героїню першою прийти до чоловіка. Закінчуються обидва романи хепі-ендом: Рогніда залишається з Тарасом, Володимир, покинувши бізнес і мільйонні статки, переїжджає жити до Лесі в село.

Окремо варто зауважити й такий цікавий авторський прийом, як введення у твір абстрактних понять та оживлення явищ природи. У романі вони стають персонажами і навіть можуть впливати на перебіг подій: “Час був мудрий до таких речей. Саме тому він неквапливо брів по самі плечі в траві й непомітно, мовби потай уплітав тижні в химерне мереживо літа...”; “Димар втомлено зморщив цегляне чоло й кивнув сам собі”; “Кіт завмер. Мурчати він усе одно не збирається й не буде. Коти слова додержують”; “У місті, схожому на велетенську рибу, блукала під небом душа. Гадала, що дороги вже не знайде, але її невагому, підхопив на крило вітер, всадовив собі на спину й закинув прямиєнько в лікарняну палату крізь розчинене навстіж вікно. Душа зависла під стелею, розмірковуючи, що час би вже цю стелю побілити...”; “Осінь гойдалася на місяці” тощо. В інших романах авторка так само активно застосовує цей прийом, відтак він стає визначальною ознакою письменницького стилю О. Печорної і родзинкою сучасної жіночої прози, адже від часів “Інтермеццо” М. Коцюбинського вітчизняні письменники такий імпресіоністичний прийом не використовували.

Попри те, що основна увага авторок прикута до образів головних героїнь, у творах водночас ненав’язливо, послідовно, але без надмірної деталізації чи

надриву й патетики порушуються соціальні проблеми. Так, зокрема, у романі “Фортеця для серця” О. Печорної (Книжковий Клуб “Клуб сімейного дозвілля”, 2014) – це тема вимираючих сіл. По-перше, в одному з них живе сама головна героїня. Село, колись заможне, зараз ледве животіє: молоді виїжджають, старі помирають, для тих, хто залишився, роботи й перспективи немає, у перший клас ідуть п’ятеро дітей. “То куди? (потрібно везти, – запитує кандидат у депутати. – Н. Г.). – У Бувальці. – У Бувальці? – Еге. – Ти серйозно? – у нього навіть голос змінився. – ...Невже там можна жити? Село ж мертве. Леся оголила зелень очей, як те вмiла, і тихо відповіла: – Не діждете!” [7, 257]. Чи, скажімо, проблема сільської школи і педагогів у ній. Саркастичне, подекуди аж до гротескного, змалювання першої вчительки Лесі, відмінника освіти й заслуженої вчительки, яка не гребує плітками й активно їх сама продукує стосовно успішніших, молодших колег навряд чи викличе в читачів позитивні емоції. Однак саме таке бачення сучасних педагогів активно відображає дійсність, коли до навчальних закладів потрапляють люди випадкові, часто невдахи, які зганяють на дітях свої особисті чи соціальні негаразди. Раніше про таких невротичних учительок так само з іронією наважилася написала Є. Кононенко в романі “Неля, яка ходить по стелі” (“Грані-Т”, 2005).

У контексті якісної жіночої прози варто розглядати й роман Н. Гурницької “Мелодія кави у тональності кардамону” (Книжковий Клуб “Клуб Сімейного Дозвілля”, 2014). Історія любові юної дівчини і старшого пана, що розгортається в середині ХІХ ст. Анна – сирота, донька священика, яка після смерті матері разом із братом мешкає в родині свого дядька. Якось, ще восьмилітньою дівчинкою, вона побачила родича свого сусіда і закохалася в нього. Анна підростає, але почуття до значно старшого чоловіка не тільки не минають, а стають дедалі сильнішими. Увагу на дівчину звертає й Адам. Щоправда, передусім як на об’єкт сексуальної втіхи. Зрештою, чоловік забирає її із собою до Львова, бо хоче мати юну красуню при собі і для себе.

Загалом Анна й Адам – типові герої “дамського” роману. Анна – вродлива дівчина, жіночна й безпосередня, хоча й недалекого розуму. У ній немає корисливості чи розбещеності. Її почуття до Адама настільки сильні, що вона, отримавши суворе пуританське виховання, погоджується на принизливе становище коханки. Водночас страждає, бо усвідомлює, що зв’язок з одруженим чоловіком – це гріх. Її мучать докори сумління, адже вона своїми почуттями руйнує чужу сім’ю. Здатна героїня й на самопожертву: після смерті в пологах Анелі, дружини Адама, вигодовує її немовля як свою дитину і згодом доглядає за всіма дітьми Адама. Це покаяння Анни, її спокута перед померлою. Такий елемент типовий для “жіночого роману” й авторка вдало застосувала його. Узагалі сюжет роману досить-таки невибагливий, однолінійний, нагадує твір К. Маккалоу “Ті, що співають у терні”: Він і Вона, почуття поміж ними. Решта персонажів, як і соціально-політичні події, – лише декорації, на тлі яких розгортаються стосунки героїв.

Однак композиція роману вибаглива і вишукана. Його розділи побудовані так, що гра почуттів героїв відбувається в унісон музичній тональності, якій відповідають почергово сім частин твору: Увертюра, Апасіонато, Інтерлюдія, Фортіссімо, Адажіо, Кульмінація, Каденція. До того ж увагу привертає ілюстративний матеріал видання. Це роботи мистців ХІХ ст. Фр. Бернарда Діксі “Зізнання” (1896 р.), К. Ауера та інших, літографії яких зі смаком підбрала авторка.

Також важлива ще одна деталь, яка з’являється у творі епізодично, однак стає знаковою для Анни і водночас надає роману глибинного, філософського змісту. Це порцелянова лялька, яку Анна ще дитиною бачить в руках чужої

дівчинки в парку Герхта, потім – у руках Люцини, доньки Анелі, у неї згодом зашиває таємницю – листи померлої дружини Адама до іншого чоловіка. Анна відчуває дивну сатисфакцію із життям. Адже лялька і гра – це доля самої Анни: їй судилося стати лялькою, нехай і порцеляною (недаремно Адам і його родичі часто називають фігуру Анни порцеляною). Гра з передачею в руки, доторкання до неї перетворює і героїню в забавку в руках долі та соціуму. Певно, тут доречно провести паралель із твором російського драматурга О. Островського “Бесприданниця” – перехід від пошанування особи до ототожнення її з прагматичною річчю: “Я – річ?”.

У контексті огляду жіночих романів звернімо увагу на творчість В. Гранецької “Мантра-омана”. Якось авторка зауважила: “Знаю, що ніколи не зможу написати винятково жіночий роман, мелодраму чи детектив, так само не зможу написати історичний роман в “чистому” вигляді. Я тяжію до змішування різних жанрів, в одній історії хочеться поєднати все” [див.: 4]. Так, її останній роман “ТІЛО™” (Книжковий Клуб “Клуб Сімейного Дозвілля”, 2013), в якому письменниця зазирає до нашого майбутнього, тяжіє до жанрів “горор”, “фентезі”. А ось попередній твір – дебютний – має яскраві ознаки жіночого читива, хоча й тут авторка вдалася до улюбленого “змішування жанрів”. У романі “Мантра-омана” (Книжковий Клуб “Клуб Сімейного Дозвілля”, 2011) читач постійно переходить із реальності в нереальність. Така гра, безперечно, поживляє зацікавленість книжкою. До головної героїні Єви приходить так званий Ловець Снів, який запрошує її скоїти самогубство – стрибнути із хмарочосу. Зрештою, героїня робить це, живучи опісля як привид. І раптом повертається до читача живою. Скалічена Єва пише книжку, рукопис якої передає матері – відомій письменниці. Читачам постійно доводиться відгадувати, де сон, де потойбіччя... А може, це все просто твір героїні роману. Тож “Мантра-омана” деякими епізодами нагадує фільм “Початок” із Леонардо Ді Капріо в головній ролі. Герої стрічки теж загубили межу між реальністю і сном. До речі, В. Гранецька кілька разів згадує знаного актора, щоправда, у контексті репутації “ідеального” чоловіка.

Грається авторка і з враженнями читачів про головну героїню. На початку роману це самовпевнена Єва, коханка шефа видавництва. Несподівано, проте, як і годиться в “дамському романі”, авторка фабульно вводить у долю героїні трагічний випадок. Це викликає жалість, а відповідно і зміну ставлення до Єви. До того ж додає гостроти сюжету. Опісля жінка відкривається повному – замикається в собі, жебракує. Згодом знову повертається до себе колишньої – упевненої та цинічної Єви.

У романі “Мантра-омана” досить виразні ознаки психологічної прози: увага до душевних колізій героїні, потоки її свідомості, давні психологічні травми, що викликають складні форми психологічного захисту. Поряд з основною проблематикою роману – стосунками між чоловіком і жінкою – спостерігаємо не менш важливі теми: пошук людиною себе, родинну взаємодтримку. В. Гранецька не змальовує ідеальне суспільство, навпаки, наголошує на його вадах і темних сторонах життя. Один із головних меседжів – жити треба тут і зараз, а не відкладати на потім. Твір заслуговує на місце в домашній бібліотеці.

Аналізуючи явище “жіночої літератури”, варто згадати й серію книжок від сестер Лесі та Орисі Демських “Жіночий любовний роман”, під упізнаваним логотипом дельфіна, започатковану 2008 р. “Троянди в супермаркеті”, “Історія з британським журналом”, “Паризьке кохання”, “Афера на віллі”, “Багаті та бідні”, “Кохання без кордонів” – усі ці історії прості, але не примітивні, зворушливі і казкові, з обов’язковим елементом віри. У те, що все мусить закінчитися (і закінчиться) добре, у те, що любов завжди перемагає, у те, що вірність і відданість винагороджуються, а зло та ненависть неодмінно зазнають

поразки. І, звичайно, є найголовніше, тобто зустріч із Принцем на білому коні. І байдуже, що ним може бути сусідський хлопчина, який, виявляється, кохав її все своє життя.

Прикметно, що поряд із традиційними “дамськими” романами серед такої белетристики існує чимало творів, які різко вирізняються від перших, попри те що їхні авторки так само жінки. Першим таким “нежіночим” текстом серед нібито “дамського читива” в масиві жіночої прози, певно, варто вважати твори І. Роздобудько “Гудзик” (“Фоліо”, 2005) та “Зів’ялі квіти викидають” (“Нора-друк”, 2006). Обидва романи – психологічні мелодрами, що їх так люблять представниці слабкої статі. Однак нехай це не вводить читача в оману, ці твори до типової жіночої літератури аж ніяк не належать. Передусім через акцентований психологізм у побудові образів героїв. Авторка, майже відкинувши всі зовнішні чинники, пропонує читачеві подорож душею персонажів. Заглиблення у внутрішній світ свого героя настільки сильне, що зовнішній сюжет іноді перетворюється на внутрішній, внаслідок чого в читача виникає відчуття, ніби він сам стає героєм або подорожує в героєві, як у троянському коневі, де всі сенсорні датчики підключені до читача. Власне, і сама І. Роздобудько зазначала: “Я кусаюсь, коли мене називають письменницею жіночих романів. Мені буває говорять, що я починаю як жінка, а закінчую як чоловік” [див.: 5].

“Зів’ялі квіти викидають” – це сентиментальна історія з елементами ретро-роману. Головна героїня Стефа – служниця пансіонату для старих представників шоу-бізнесу, котра відповідає образу Попелюшки (одному з найпопулярніших у “жіночих романах”), дізнається про любовну драму, що відбулася в минулому столітті. Героїні цієї драми, колишні “зірки” театру й кіно, Поліна (Едіт Береш) та Ольга Сніжко (Леда Ніжина) доживають свій вік у пансіонаті для старих представників мистецької богеми (середовище, яке, безперечно, цікавить авторів та читачів масової літератури). Дівчина поступово, мов у детективі, дізнається про справжні імена та долі цих жінок.

Основна колізія роману внутрішня, а не зовнішня. Увага авторки прикута не до перебігу подій колишньої чи сьогоденної любовної історії, а до почуттів і відчуттів героїв твору. Так, кожна з колишніх акторок по-різному реагує на свою сьогоденну непотрібність: одна майже не виходить із кімнати, просиджуючи цілими днями в улюбленому фотелі, згадуючи минуле, бо теперішнє для неї – це насамперед запах паленого листя і сміливість подивитися на власне відображення у дзеркалі. Єдине, що тримає її у цьому світі – це прагнення не померти раніше своєї суперниці, котра колись давно була коханкою її чоловіка. Інша, так само втікаючи від себе з реальності у площину минулого й ілюзій, щодня обирає для себе нові ролі: один день просить називати її Офелією, другий день – Снігуронькою тощо.

Доля склалася так, що Едіт Береш і Леда Ніжина були суперницями й антагоністками впродовж усього життя, їхні стосунки – це суміш ненависті й любові, страху й поклоніння: Едіт – дочка ворога народу, Леда – донька радянського номенклатурника; Едіт – дружина успішного сценариста, Леда – його коханка; Едіт потрапляє в табори, Леда робить успішну кар’єру; Едіт – брюнетка із чорним прямим волоссям, Леда – романтична білявка з пухнастими кучериками. Едіт пристрасно ненавидить Леду й бореться з нею: знаючи про нелюбов Леди до білих лілей, замовляє їй букети після кожної вистави, мріючи, що суперниця помре в них. Леда уникає й остерігається Едіт.

На етапі життєвого зламу (покинув чоловік, не пощастило вступити до театрального інституту) перебуває й головна героїня роману “Зів’ялі квіти...” Стефа. Вона влаштовується працювати в Будинок задля протекції для майбутнього вступу, але, познайомившись із Поліною (Едіт Береш) та

Ольгою Сніжко (Леда Ніжина), уже не згадує про першопричину своєї появи в Будинку – стати феєю для оточуючих (перегукується з бажанням Амелі, героїні однойменного фільму “Амелі Пулен із Монмартру”, режисер Жан-П’єр Жане). А далі починає діяти закон світової гармонії: якщо ти допомагаєш здійснити мрії інших, то і твої мрії так само здійсняться. Тому, виконуючи прохання стареньких самотніх і створюючи для них маленькі свята, Стефа отримує здійснення і власних мрій: зустрічає коханого чоловіка та стає переможницею престижного європейського кінофестивалю.

Отже, “любовна історія у стилі ретро” перетворюється на ситуацію визначення та самовизначення жінки щодо іншої жінки та “жіночого” як такого. Цікаво, що за таких умов чоловічий персонаж стає не центром оповіді становлення жінки, а поштовхом для ідентифікації “жіночого” як такого. Тому перебіги долі двох головних героїнь, їхні найяскравіші вчинки, життєва сила й цілісність особистості (подорож Едіт до Франції, посилки Леди в табори для Едіт) подано на тлі епізодичної появи у спогадах обох жінок образу успішного кар’єриста і водночас слабкого й душевно-роздвоєного чоловіка й коханця Бориса.

Не менш цікавий за сюжетом та композиційно й роман І. Роздобудько “Гудзик”. Авторка поділяє його на дві частини й епілог, події в них подано під різним кутом зору, з позицій головних персонажів. Денис Северин, Єлизавета Тенецька та її донька Ліка – “трикутник” головних героїв роману. Щоправда, наприкінці твору до них додається ще американець Джошуа Маклейн, і “трикутник” перетворюється на “квадрат”. Події починаються ще далекого 1977 р., коли Денис, щойно вступивши на сценарне відділення факультету, поїхав трохи відпочити в гори і зустрів там Єлизавету Тенецьку. Провівши з нею одну-єдину ніч, він закохався в жінку на все життя. Навчання теж не склалося, бо Ліза виявилася його куратором у виші. Минає час, без жодних суспільно-політичних відступів авторка переносить дію у 1996 р. Денис захистив дисертацію, викладає на сценарному відділенні кінофакультету, Єлизавета стає солідною пані. Якось Денис випадково зустрів Лізу з молодою дівчиною й захопився останньою. Ця дівчина з незвичними очима видається йому єдиною ниткою, котра може призвести до клубка несправджених сподівань. Денис вирішує одружитись і приходять знайомитися з майбутньою тещею... Єлизаветою Тенецькою. Почуття до жінки не просто повертаються, а стають майже божевільням з елементами фетишизму: “роздивлявся шампуні там, креми, крутив у руках її зубну щітку і занурював обличчя в її рушник і ледь стримував себе, аби не порпатися в ящику для білизни”. Якийсь час Денис розривається між двома жінками, але не витримує і влаштовує сцену Єлизаветі, зізнаючись тій у коханні. Ліка це все чує, бо заховалася у шафі, не поїхавши на бієнале. Вона йде з дому і зникає в невідомому напрямку. На спогад Денису залишається гудзик із зображенням янгола: “Цей янгол тебе обожнює...”. Колись закохана Ліка пришила на джинсову курточку гудзики із зображенням янголів: “Цей янгол тебе обожнює, цей – захистить, цей – убереже, а цей – трохи сердиться... – промовляла вона, поки я возився із застітками”. Чоловік намагається знайти Ліку, однак безуспішно. Йому залишається лише чекати на жовтий конвертик в електронній поштовій скриньці.

Прикметно, що у 2000–2005 рр. такі модифікації жіночого роману були поодинокими винятками із загального канону жіночого читива. Однак уже у 2009–2014 рр. вони створили оригінальний піджанр сучасної прози, який умовно можна назвати “фемінний”. Цікаво, що тематика цих видань так само жіноча, однак ідейно, за змістом вони діаметрально протилежні. Часто навіть опонують традиційному жанру, висміюючи його героїнь. Зразками такої прози є романістика М. Гримич “Фріда” (Дуліби, 2006), Г. Вдовиченко

“Бора” (Книжковий Клуб “Клуб сімейного дозвілля, 2011), “Тамдевін” (“Нора-друк”, 2012), “Купальниця” (Книжковий Клуб “Клуб сімейного дозвілля, 2012), М. Іванцової “Родовий відмінок” (“Нора-друк”, 2009), “Вітражі” (“Нора-друк”, 2010), “Сердечна терапія” (Книжковий Клуб “Клуб Сімейного Дозвілля”, 2012), Х. Лукашук “Курва” (Книжковий Клуб “Клуб Сімейного Дозвілля”, 2013), Ж. Куяви “Дерево, що росте в мені” (Книжковий Клуб “Клуб Сімейного Дозвілля, 2014).

Об’єднує твори різних авторок розкриття образу головної героїні. Це жінки нового покоління, наші сучасниці, які зробили себе самі, упевнені, цілеспрямовані, розкуті, гідні уваги й поваги. Власниці бізнесу, як Ірина Ревуцька у “Фріді”, відома акторка Кароліна Кужвій у “Купальниці”, Анна – власниця картинної галереї в романі “Тамдевін” Г. Вдовиченко, Ірина – звичайна, пересічна жінка, яка, переживши зраду чоловіка, знаходить у собі сили і працює у квітковому бізнесі (“Родовий відмінок” М. Іванцової).

У цих творах основа все ж залишається від жіночого жанру, активно використовуються такі складові, як низьке соціальне походження і тяжке дитинство героїнь: Ірина Ревуцька виросла на робітничій слобідці, окраїні Бердичева, Кароліна з “Купальниці” Г. Вдовиченко – на висілках серед лісу із промовистою назвою Висіч. Тут “замість відрізаного центрального опалення висічани вимурували собі печі в кожній кімнаті або зварили буржуйки за старими кресленнями. Їсти готували, хто в печі, хто – на привозному газі в балонах, хто на електроплитках... Мама, як більшість висічан, їздила до Польщі торгувати цигарками. Чимало квартир стояли замкнені, господарі роз’їхалися хто куди, жінки – до Італії доглядальницями-прибиральницями, чоловіки в Росію на будівництво. Старші люди – ті, кому по сорок-п’ятдесят – до такого життя призвичаїлись, тримали кури, корови, свині, ще й коні, обробляли городи... А молодь зігрівало єдине бажання – їхати з тої Висічі, тікати, вшиватися, пензлювати звідси, і подалі, поки не засмоктали будні, позбавлені вибору...” [2, 10-11]. І дівчата справді тікають із минулого життя, змагаючись з обставинами і створюючи себе нових, сильних і успішних, котрі досягають кар’єрних висот.

Так, головна героїня Ірина у “Фріді” в ролі керівника, не соромлячись, гримає не тільки на підлеглих, а й на партнерів по бізнесу, це прямо-таки голлівудський прийом (на відміну від Марго з роману “Ти чуєш, Марго?”). Спочатку авторка обирає майже гіпнотичний спосіб порозумітися із читачем та познайомити його з героїнею: вона описує її характер у манері, подібній до світської самопрезентації молодих бізнес-леді (“непробивна скеля”; “вона завжди знала, що треба робити. Завжди” тощо). Це зрозумілий код, який в сучасній прозі стає універсальним: “Ірина стала вовчицею-одиначкою”; “бачила наскрізь своїм рентгенівським оком”; “Морально вона завжди перемагала. Для неї це була справа честі” тощо.

Отож Ірина – топ-менеджер, яка збудувала свою бізнес-імперію з нуля, самодостатня й цілком упевнена в собі жінка, стерильна від будь-яких виявів емоцій. Однак новина про смерть сусідської дівчинки Фріді з колишнього життя несподівано вибиває її з рівноваги: “Ірко, ти ставиш на карту благополуччя своєї імперії, створеної з нуля! Ти ж сама її розгойдуєш! Ти ж потім сама себе з’їси живцем за сьогоднішній скандал!”. Такі жінки настільки сильні, самодостатні й досконалі, що не відчувають самотності та не потребують чоловічої підтримки. Як зауважив свого часу партнер Ірини Марджарян: “...Ти просто сама. До речі, ти не одна така. Сьогодні таких самодостатніх жінок чимало. Це не самотність, це самість, розумієш? Звісно, такого слова в словнику немає. Але його туди треба занести. Сучасна жінка, надто ж та, що в бізнесі, тяжіє до самості. Така жінка носить у собі весь світ, а не лише його частину” [3, 176]. І далі: “Я довго не міг тебе зрозуміти, – казав він, – поки не усвідомив, що ти – істота вищої

раси... В тобі існує разом чоловіче і жіноче. Ти – ідеальна. Ти – досконала, бо не потребуєш нікого іншого для себе. Ти сама собі, сама по собі, і сама в собі одночасно” [3, 173]. Власне, і сама Ірина ніколи не почувалася неповноцінною, бо таких жінок, як вона, було чимало: “Вона дійшла висновку, що ці “самі” жінки досконаліші за тих, хто живе у шлюбі і в такий спосіб убиває свою замість, бо хоч-не-хоч, а мусить виконувати роль половини, а не цілісності” [3, 176]. Саме Марджарян підсвідомо, але не акцентуючись на цьому, розгадує справжню суть Ірини – жінки всесвіту і порівнює її із Фрідою Кало, мексиканською художницею.

Постулат про те, що людина – сама господар свого життя і творець власної долі лежить і в основі сюжету “Купальниці” Г. Вдовиченко. Її твір – це римейк відомого роману американського письменника Т. Драйзера “Сестра Керрі”. Під Львовом мешкала родина Керь, батько в якій не працював через травмовану колісь ногу, а мати мусила щодня гарувати за двох, бо в сім’ї росли діти. Вони обоє мали екзотичні, як для українців імена Роберт Керя і Кароліна Кужвій. Аби вирватися з депресивного щоденного життя брат і сестра з перервою у 10 років вирушають із дому. Це їй не дивно, бо колісь стара циганка матері наворожила: одна її дитина буде щасливою, а друга знаменитою. Але не додала, що для життєвого успіху обом доведеться дуже багато працювати. За якийсь час, справді, Роберт досяг професійного визнання, зробив кар’єру, вдало одружився. У Кароліні виявилися неабиякий вроджений акторський талант. Але перш, ніж вона здобула визнання і славу, дівчині з провінції довелося починати з найменшого – посади пакувальниці подарунків у торговому центрі у столиці. І вчитися виживати у великому місті, водночас залишаючись собою, а часто і збираючи себе після чергових невдач. Щоправда, у неї був стимул, Кароліна завжди пам’ятала, як її мати колісь мріяла про маленьку чорну сукню, а згодом мрії перестала, як і про Париж: а хіба таке десь є? – казала. Іноді помилятися, як-от у стосунках із Павлом чи Олегом. Але гідно приймати життєві уроки та дякувати за них. Цілеспрямована Кароліна наважується на стосунки зі значно старшим Олегом, адже їй бракує життєвого досвіду, чоловічої підтримки й сильного плеча. І навіть переїжджає з ним до Львова. Помешкання їм люб’язно пропонує Зоя, колишня дружина Олега. За якийсь час з’ясовується: Олега все влаштовує, іти вперед він більше не потребує, рушійною силою його життя насправді була Зоя. І чоловік, який ще вчора був готовий покласти до ніг Кароліні весь світ, нині сам виглядає як розгублений хлопчик, котрий, дивлячись бойовики, мріє бути супергероєм. Однак його Всесвіт наразі – домашні капці, кофтина з розтягнутими рукавами і монітор комп’ютера: “Олег сидів, відкинувшись на спинку крісла й заклавши руки за голову. На ліктях випинався розтягнутий трикотаж домашньої кофтини. Ще трохи і рукава його светрів торочитимуться, як у Сашуні. Навушки надійно затуляли від нього світ, давали можливість нічого не чути й не помічати навколо... Йому було зараз добре. На екрані миготіли важкі черевики американських піхотинців, багнюка, мокрі футболки та колючий дріт і, мабуть, лунала музика, бо Олег чомусь тоненьким голосом з комічними руладами підспівував, демонструючи повну відсутність слуху, аж поки Кароліна пізнала: -о-оу-ооу-ін зе-амі... на-ау...” [2, 178].

Роман має щасливе завершення: Кароліна стала блискучою актрисою, назва першої вистави “Купальниця” надалі стане сценічним псевдонімом. А втім за характером героїня справді схожа на цю квітку. Бо у своїх численних інтерв’ю охоче говоритиме про творчість, особливості акторської роботи і про свої плани, але її особисте життя залишатиметься таємницею за сімома замками. “Купальниця – квітка зі щільно стуленими пелюстками, пояснюватимуть цей феномен журналісти, – вона нікого не пускає в душу...” [2, 178].

Однак, коли мету досягнуто й усі навколо визнали успіх та новий статус, коли героїні опиняються серед найвищих прошарків суспільства, ба навіть стають елітою, тоді стається щось, що оголяє реальність і до розумних жінок приходиться усвідомлення, що насправді всі соціальні потуги – суєта-суєт. У романі “Фріда” М. Гримич такою деталлю виступає дзвінок із повідомленням про смерть дівчинки-сусідки Фріди. Однак він стає каталізатором, бо, починаючи від цього моменту, історія про Ірину Ревуцьку, успішну бізнес-леді, жінку *made self* розгортається за законами *adventure story*. Неочікувано навіть для себе Ірина вирішує поїхати на свою малу батьківщину – у Бердичів. І заходить до старого будинку на Торговій, 4, де колись жила Фріда зі своєю бабусею Бертою Соломонівною. “...Це був не будинок. Це було міфічне світове дерево з трьома ярусами – під піднебесним, земним і підземним. На верхньому ярусі жили його святі – кушнір Мойсей Давидович, Рафік Варданян – директор Бердичівського ринку, Берта Соломонівна – відома в широких торгівельних колах Бердичева, Бессарабки й Подолу комісiонщиця, Жевуські – люди хоч і без певного роду занять, проте дуже заможні й авторитетні. На земному ярусі мешкали земні люди – військово-освітянські-чиновницькі різночинці Соболєви, Альперовичі й Ковалі... А підземний ярус був найпотаємнішим, найзагадковішим. До нього належали не лише підвали, де витали різні духи (старих контрабандистів, що заблукали колись у бердичівських підземеллях, абортованих дітей, ченців-розстриг), а й кілька напівпідвальних кімнаток, куди періодично вселялися і звідки так само періодично зникали всі бердичівські маргінали – жебраки справжні, жебраки-симулянти, крадії, лжепророки тощо. Отже, то було міфологічне світове дерево” [3, 14-15]. Далі героїня знаходить потаємний хід і дістається ним різних частин дому та різних помешкань, спускається нескінченними сходами вниз (аналогії з В. Головачовим, Вербером). Мандруючи місцем дитинства, раз по раз зриваючись у флешбеки, Ірина, врешті, розчиняється у минулому “дома-дерева” і повертається сама до себе – до Фріди, образ і виховання якої стільки років витравлювала із себе. У юності вона обрала для наслідування інший ідеал – Ірини Жевуської, сусідки-польки, чією невісткою так прагнула стати, і чіім ім’ям назвалася після аварії. Усі ці роки жінка була не собою: “Ірина-Фріда, сидючи на зогнилому ганку, де минуло її дитинство, усвідомила, що вона-яничарка, яка навмисно забула все, що було колись, вирвала з корінням, як бур’ян, усе, що заважало жити, заважало бути людиною нового модерного світу. Проте насправді бур’ян, що його вона безжально вирвала зі свого життя, був слабким пагоном пророслого зернятка, одного з тисячі, що живуть у її нутрі, в її душі, утворивши таке саме химерне дерево, як і дім її дитинства” [3, 152-153]. Хоча навіть тоді вона відчувала зв’язок зі своїм домом-древом: після успішних контрактів завжди знала – це школа Берти Соломонівни. “Де ти цьому навчилася?”, – дивувався Марджарян, коли Ірина знайшла цілковито неймовірний, проте ефективний спосіб виплутатися з найскладнішої ситуації. “Вона знизувала плечима: Не знаю...”. Тепер вона знає: це дім-дерево, який живе в ній, підказував їй правильні рішення...”.

Пізнавши суть дому-дерева і свого місця в ньому, відновивши родову пам’ять, Ірина зранку з новими силами вирушає в дорогу: “...Вона відчула, як у неї всередині оживає дерево, як розгортаються прив’ялі листочки і набрякають бруньки, як у стовбурі починають пульсувати соки... У ній пробуджувалося дерево, яке довгі роки спало в зимовій сплячці, так довго, що Ірина вже забула про його існування...” [3, 182].

До архетипу дому звертається і Г. Вдовиченко в романі “Бора”. Ідея загалом не нова, адже всі філософи та культурологи, які розмірковують над долею сучасного людства (називаючи його ідеєю, символом, образом, архетипом), загалом сходяться на тій думці, що в епоху кризи тільки Дім може врятувати

людство. Це той один із небагатьох універсальних і водночас позачасових (атемпоральних) архетипів, які присутні з людиною (героєм) завжди, який здатен укріпити дух та особистість героя чи відобразити його сутність, як те сталося з героїнею “Фріди”, або ж стати біблійним Ноевим ковчегом, на якому врятується людство. Щоправда, перед тим воно має пройти ритуали усвідомлення вини, покаяння й очищення. Цей мотив існує саме в романі “Бора”. Головна героїня твору – редакторка видавництва Христина Бора несподівано отримує в подарунок будинок від свого колишнього знайомого. Колись в юності Володимир намагався здобути її прихильність, але дівчина йому відмовила. Відтоді минуло багато часу, і вона вже навіть не пам’ятає обличчя знайомого. Однак він чомусь залишає їй будинок. Христина вирішує переїхати до нової оселі, аби не заважати дорослому сину. За кілька днів у домі збирається доволі дивна компанія: Лідія, приятелька Бори, розлучена жінка й мати трьох дітей, колишня художниця, Божка, дівчинка-підліток, школярка, яка у вільний час підробляє тим, що розвозить піцу, Гордій – дереворіз, Іван Іванович, колишній викладач, батько Лідіної приятельки, зараз його документи оформляють до притулку людей похилого віку. За якийсь час до них долучається і Ганна Петрівна, прибиральниця. Однак у цих на перший погляд різновікових і різношерстних гостей насправді є риса, яка їх об’єднує. Усі вони опинилися в ситуації життєвого зламу, ситуації вибору: Христина переосмислює ставлення до світу та людей, котрі її оточують; так само Лідія; Гордій у пошуках себе: був технарем, музикантом, топ-менеджером найбільшого на Галичині рекламного агентства, зараз пиляє дерева і виготовляє садові лавки; Іван Іванович свого часу залишив родину, зараз готується до притулку літніх людей, бо діти не пробачили йому давньої зради. До речі, саме йому авторка вкладає до уст головні мотиви: “...Мені 64 роки! Глухо озвався він (Іван Іванович. – Н. Г.). – І що я зробив?.. Що залишиться, коли помру?.. Хто пам’ятатиме про мене? Забрав руку від обличчя: очі у нього були вологі й червоні. Іван Іванович мовчки плакав, як хлопчик, що загубив маму в натовпі. Старий покинутий хлопчик, що завинив перед усіма...” [1, 181]. І далі: “Він (Іван Іванович. – Н. Г.) і так вже багато часу змарнував. Усе життя збирався, але навіть не спробував бодай на крок наблизитися до своєї фантазії. Йому весь час щось заважало, аж поки події останніх місяців не підвели до висновку, що він вже не встигне реалізувати своєї давньої мрії, надто багато часу потребувала вона для втілення, може й усього життя, такого скороминущого, що встигнути посадити ще можна, а дочекатись результату – вже ні. Іван Іванович, якому не дано було писати фарбами, хотів творити живу картину барвами квітів, кущів. Та дерев...” [1, 201].

Приходить запізніле прозріння й до Бори: Гордій, який їй подобається, заради якого вона чепуриться й міняє гардероби, це той Володимир Лискович з її юності, що з нього вона сміялася або ж знущалася, цілуєчись на його очах з іншим, коли він, закоханий, чекав по кілька годин біля її дверей. Говорить про це у прощальному листі й сам Гордій-Володимир: “Я все чекав, що ти мене пізнаєш... Але чомусь мені так шкода, що я теперішній, викликаю в тобі сміх і сльози, а той давній, щирий та незграбний у своїх почуттях та їхніх проявах – не міг” [1, 233]. Казковий мотив Свинопаса й Королівни ніби й не новий прийом у літературі, однак у сучасній жіночій прозі практично не застосовується, тому в “Борі” звучить не просто пронизливо, а набуває трагедійного, універсально-космічного звучання: скількох небайдужих до нас людей ми свідомо й самовпевнено втратили, дозволили піти й загубитися? “...Це ж додуматися! Сказав мені: назвемо нашу віллу твоїм ім’ям, там будуть дитячі кімнати, великий круглий стіл у кімнаті з каміном. Цього лише мені бракувало, спільного дому з Володькою!” [1, 56], – писала юна Христина Бора.

До речі, у фіналі роману на будинку таки з'явився напис БОРА, весь цей час літери, виявляється, чекали на Христину в домі. Сам Гордій-Володимир вирушає на велосипеді мандрувати країнами, а також на острів Бора-Бора. Це його нинішня мрія. Однак письменниця дає надію героям змінити, виправити ситуацію: “Погане те рішення, яке не можна змінити”, – каже Іван Іванович. Христина забирає пса Гордія й залишається чекати на чоловіка в домі. Вона відчуває, Гордій повернеться, як не зараз, то згодом. Зрештою, Одіссею теж знадобилося на це аж десять років.

Як бачимо, серед масиву сучасної літератури твори, написані у жанрі “жіночого роману”, досить таки численні. Невимушеність, невибагливість сюжету, композиції та обов'язковий хепі-енд відволікають читачок від проблем сьогодення й налаштовують на позитивні емоції, дають віру в щасливе майбутнє, зрештою, нагадують про вічні цінності. Та, власне, і в “фемінних” творах, окрім теми саморежисури жінки в житті, авторки намагаються розкрити й донести таємниці жіночої душі. Тому не дивно, що таку літературу інколи читають і чоловіки, аби краще пізнати жінку. Що ж, тоді запрошуємо на відверту розмову...

ЛІТЕРАТУРА

1. *Вдовиченко Г.* Бора: роман. – Харків: Книжковий Клуб “Клуб Сімейного Дозвілля”, 2011. – 238 с.
2. *Вдовиченко Г.* Купальниця: роман. – Харків: Книжковий Клуб “Клуб Сімейного Дозвілля”, 2012. – 237 с.
3. *Гримич М.* Фріда: роман. – К.: Дуліби, 2006. – 192 с.
4. *Гуменюк А.* Роман “Мантра-омана” читати не всім приємно [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://granetska.net.ua/vidguki-presi/roman-mantra-omana-chitati-ne-vsimg-priemno.html>
5. *Дубина С.* Ірен Роздобудько: “Я народилася з олівцем в руках” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gre4ka.info/blog/entry/iren-rozdobudko-ya-narodylasia-z-olivtsem-v-rukakh>
6. *Ігіна З.* Обличчя: роман. – Львів: Кальварія, 2002. – 125 с.
7. *Печорна О.* Фортеця для серця: роман. – Харків: Книжковий Клуб “Клуб Сімейного Дозвілля”. – 2014. – 364 с.

Отримано 7 листопада 2014 р.

м. Куїв

